

ЦЕННО ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАЙ-НОВАТА ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА

Никола Казански

Николчев, Дилиан. Екзарх Стефан под „грижите“ на Държавна сигурност. София, 2015. 464 с. ISBN 978-954-509-546-7

Поради различни причини, повечето от които извън полето на науката, най-новата история на Българската православна църква не беше проучена достатъчно до началото на 90-те години на XX век. Изследването на доц. д-р Дилиан Николчев, посветено на живота и делото на последния Български екзарх и Софийски митрополит Стефан, открива нова страница в тази научна област.

Централно място в изследването заема 1948 година, когато на 6 септември екзарх Стефан подава оставка, а по-късно е принуден да напусне и катедрата на Софийски митрополит. Нарушени са всички писани и

неписани правила на каноническото право. На 24 ноември архиепископът е заточен до края на живота си в село Баня, Карловско. Това става на фона установяването на тоталитарната комунистическа диктатура в страната. През 1947 г. е ликвидирана легалната опозиция, а нейният лидер Никола Петков е убит по най-жесток начин, след инсцениран процес. На 8 ноември следващата година в двора на църквата „Св. Димитър“ в с. Коларово, след света литургия за нейното освещаване, е убит Неврокопският митрополит Борис, с което преследването на поместната ни църква след 9 септември 1944 г. достига своя апогей. След тези трагични събития Българската православна църква губи своята относителна самостоятелност чак до 1990 г.

Дядо Стефан е сред най-забележителните български архиереи. Той е високообразован духовник, изградил се в периода на борбите за национално обединение на българския народ. Духовното звание му носи обществен престиж, който той използва за такива благородни обществени каузи като защитата на българските евреи от депортиране по време на Втората световна война. Всичко това довежда до избора му за български екзарх на 21 януари 1945 г. Той има лична заслуга и за вдигането на схизмата над Българската православна църква, което става на 22 февруари същата година. Като логично продължение се очаква неговата интронизация за български патриарх. Но това не се случва поради конфронтацията му с тоталитарната държава, чийто всемогъщ контрол се осъществява чрез инструментите на Държавна сигурност. За шанс на историците неговото обемисто досие под кодово име „Облак“ е запазено в архивите на ДС. Работата с тях обаче е много сложна и именно тук се проявява високото професионално умение на доцент Николчев като учен и изследовател. Той разкрива неизвестни досега факти за живота и дейността на екзарха, които подлага на критичен анализ и обективна оценка. За съжаление на историческата наука след кончината на екзарх Стефан са изгубени не само неговите дневници, но е подложено на забрава и неговото духовно наследство. Научният труд на Дилиан Николчев допринася извънредно много за неговото възраждане и съхранение за поколенията.